

הפליט

רזיאל ממת מספר:

את דניאל, הכרתי דרך ניב שהכיר את דניאל באמצעות CIMI. פנו אליו מהעמותה והציעו לו לקחת חלק בפרויקט של אימוץ וליווי נערים/צעירים שהגיעו מאריתריאה לכאן, לישראל. ניב, בן 50 נשוי +3 ילדים, מהנדס תעשייה ועוסק במכשור רפואי. השיחה בה הוצע לו לאמץ, ללוות צעיר מאריתריאה לא הכינה אותו ולא חשפה בפניו את גודל הסיפור. רק לאחר שנפגשו הוא ודניאל מספר פעמים בבתי קפה על מנת להכיר וללמוד אחד את השני, נוצר החיבור ונוצקה החברות הגדולה, הקשר החזק ביניהם.

"הוא אבא שלי" יאמר דניאל על ניב. "הוא אדם שמבין אותי, מבין את המצוקות שלי, אני מתקשר אליו בכל נושא. קטן-גדול".

"אני שמח שהכרתי את דניאל" יאמר ניב, הוא חלק מהמשפחה שלנו. הוא מוזמן אלינו כבן משפחה לסעודות שבת וחג. הקשר שלי ושל משפחתי עם דניאל, הוא קשר לכל החיים. מדניאל למדתי שיעור מאלף לחיים. כיצד ניתן להתגבר על קשיים על-אנושיים ולהישאר עם גישה חיובית לחיים".

משקבלתי את רשותו, נפגשתי עם דניאל ושמעתי את סיפורו. סיפורו של פליט.

"אני אריתראי, פתח דניאל את סיפורו, נולדתי בשנת 1998 בכפר בשם גוטארו סמוך לגבול עם אתיופיה. בכפר זה גרו כ- 600 תושבים. היינו משפחה של אבא, אמא וארבעה ילדים. כולם בנים. שני אחים גדולים ממני ועוד אח קטן צעיר ממני. את אבא כמעט ולא הכרתי. הוא נפטר כשהייתי בן שנתיים. הוא היה חייל שנפצע במלחמה המתמשכת בין אריתריאה לאתיופיה ומכיוון שנפצע שלחו אותו לביתו בכפר ושם נפטר. בכפר לא היה חשמל ומים הגיעו מברז אחד גדול שהיה בכפר וכל משפחה מילאה מים בג'ריקן ומביאה לביתה. הכפר מרוחק כקילומטר אחד מהגבול עם אתיופיה וסמוך לכפר היה בסיס צבאי. החיילים נכנסו לכפר לעיתים קרובות ועשו בו ככל העולה על רוחם. המשטר הוא משטר צבאי דיקטטורי ולאזרח הרגיל אין מה לעשות נגדו. בגיל 16 – 17 חלה חובת גיוס על כל הנערים באריתריאה. כל נער חייב להתגייס והשרות בצבא הוא עד גיל 70. בהגיעך לגיל 60 הם מאפשרים לך לחזור הביתה, אבל מבהירים לך שבמידה ותפרוץ מלחמה גדולה אתה תגויס מיד לצבא. בשנת 2008 כשהייתי בן עשר, אחי הגדול נכנס לבית סוהר... באופן רשמי האשימו אותו בקשר להפיכה נגד השלטון הקיים. מאז לא ראיתי אותו, ואיני יודע האם הוא חי או מת. אם הוא חי, הוא צריך להיות היום בן 29. כעבור זמן מה בהגיע האח השני לגיל 16 הוא קיבל צו גיוס לצבא. מכיוון שידע שיבואו לקחת אותו, הוא ברח בכל ערב מהבית ולא ישן בבית. הוא ישן בהרים ורק מדי פעם הגיע הביתה לזמן קצר. יום אחד תפסו אותו וגייסו אותו לצבא. בלכתו, הבית התפרק. אמא קיבלה טראומה וכמעט ולא תפקדה. החיילים היו נכנסים לכפר ומטילים אימה ופחד. עשו בכפר כרצונם. הפחידו, הרביצו, אנסו ואין פוצה פה. הם יכולים להיכנס לבתים, לקחת את מי שבא להם, לשים אותו בבית סוהר ולשכוח אותו שם. אף אחד לא יעז לשאול משהו אודות זה שנעלם. בשלב מסוים הוא הוצב בבסיס על גבול אתיופיה ולאחר שלמד היטב את השטח הוא ברח לאתיופיה. במידה והיו תופסים אותו חוצה את הגבול היו יורים בו למוות. למזלו, הוא הצליח. זה היה בשנת 2013. לא היה כל טעם להישאר באתיופיה למרות

שהיא מוגדרת כדמוקרטית. כל הפליטים המצליחים לעבור את הגבול ולהגיע לאתיופיה, רשאים לשהות שם במחנה פליטים. הם יקבלו שם מזון וקורת גג אך לא מעבר לזה. לאדם הרוצה להתפתח ללמוד ולהתקדם בחיים אין מה לחפש במחנה הפליטים הזה. ולכן, מאתיופיה הוא עבר לסודן, משם ללוב וכך הגיע לאיטליה ומשם לבלגיה. לאחר חמש שנים בבלגיה שבהן הוגדר כתושב, קיבל אזרחות בלגית ועתה הוא לומד להיות חשמלאי ולפרנסתו עובד בבניין. כשהבנתי שאין לי כלום והמשפחה קרסה, החלטתי לברוח מאריתריאה בה נולדתי, מהארץ שלא נתנה לי כל עתיד. כשיצאתי לדרך, הייתי בן 12. לא סיפרתי לאף אחד על כוונתי לברוח. רק לחבר מהכפר, בן גילי שהחליט גם הוא לברוח. עזבנו את הכפר שני ילדים בני 11.5 – 12 ופנינו לכיוון סודן. לקחנו אוכל מהבית והיה לנו קצת כסף עלינו. במשך שבועיים הלכנו ברגל מערבה, לכיוון סודן. מדי פעם פגשנו חיילים ששאלו אותנו על מעשינו באזור. לכולם סיפרנו אותו סיפור. "אנחנו כאן מהכפר הסמוך". בכל פעם נקבנו בשם הכפר האחרון אותו עברנו. מכיוון שהיינו ילדים, החיילים לא התייחסו אלינו ברצינות ורק אמרו לנו לחזור הביתה, לכפר שבשמו נקבנו. לאחר שהסתלקו, המשכנו בדרכנו לגבול הסודני. ממש בסמוך לגבול הבחנו בסיוור של חיילים. למזלנו, אנו הבחנו בהם ראשונים, בטרם גילו אותנו. ידענו שכאן בסמוך לגבול כבר לא שואלים שאלות. כאן יורים על מנת להרוג. לאחר שהמשמר הסתלק חצינו את הגבול לסודן. החצייה עצמה התנהלה ללא קושי מכיוון שאין כל גדר המפרידה בין שתי המדינות. כעבור כמה מאות מטרים בשטח סודן נתקלנו ברועה צאן סודני. הוא רעה עם העדר שלו, שמנה 300 – 400 כבשים. לאן אתם הולכים הוא שאל אותנו בסודנית, שפה שלא הבנו אותה ואנו ענינו לו באריתראית, שפה שהוא לא הבין אותה, שברחנו מאריתריאה. האמת, שלא היה כל צורך בשפה לתקשורת. הוא הבין מיד מהיכן באנו. האיש לקח אותנו לכפר שבו היה מחנה פליטים של האו"ם לבורחים מאריתריאה. במחנה שהינו כחודש וחצי. לא עשינו כלום. סתם ישבנו בשטח הפתוח. הקצבת האוכל לכולם הייתה 3 ק"ג קמח. היינו ילדים ולא ידענו כיצד אופים מן הקמח לחם. לכן, מכרנו את הקמח שקיבלנו ובכסף קנינו לחם. במרכז המחנה עמד ברז מים וממנו שתו כולם. המחנה עצמו היה שטח פתוח תחת כיפת השמים ללא שמירה וללא גדרות. בלילות היו מגיעים אנשים זרים ולוקחים איתם מיושבי המחנה. לא ידעתי דבר אודותם, עד שהגיעו אלי. לילה אחד התעוררתי מבעיטה שבעט בי מישהו שלא הכרתי. פקחתי את עיני וראיתי בדואים סודנים מכוונים נשקים אלי ואל אנשים שישנו מסביבי. הם איימו שאם נתנגד או נצעק הם לא יהססו להפעיל את נשקם. הפקודה הייתה מאוד קצרה ומאוד ממוקדת - תעלו על הרכבים. רק עכשיו שמתי לב לכמה רכבים שעמדו בחשכה. אותי העלו לטנדר פתוח שמיד שעלינו והצטופפנו עליו, כיסו אותנו בברזנט כהה ויצאנו לדרך. אף אחד לא שאל לאן לוקחים אותנו. אף אחד לא התנגד, אף אחד לא דיבר. חוטפינו הבהירו לנו שלא יהססו לפוצץ את ראשו של זה שיעז להוציא הגה מפיו. ידענו שאין מה לשאול. אנחנו פליטים. אף אחד לא מתעניין או יתעניין בנו. מחר כשתזרח השמש על המחנה, אף אחד לא ידע כמה אנשים נלקחו מכאן ולאן. והאמת שזה לא מעניין באמת את אף אחד. אפילו לא את האו"ם שבאופן רשמי המחנה נמצא תחת חסותו. לראשונה התחלתי להבין את משמעות המלה פליט. נסענו במשך שלושה שבועות. נענו בעיקר בלילות. לקראת אור, הבדואים שהובילו אותנו היו מחפשים מקום טוב לעצירה ולאחר שמצאו היו עוצרים, מסווים את הרכבים וממתינים ללילה. כשירדה החשכה, הניעו את הרכבים והמשיכו בדרכם. מזוננו היה פיתה לאדם ליום. התקשורת היחידה בינינו לבין חוטפנו היו קני הרובים שכוונו אלינו. לבסוף, הגענו בלילה לגבול סודן – מצרים. שם, נמכרנו לבדואים של מצרים. דולרים החליפו ידיים. הכל נעשה כמעט ללא מילים בשקט מוחלט. עד כדי כך היה שקט, שיכולנו לשמוע את רשרוש

הדולרים הנספרים תוך כדי החלפת ידיים. עברנו לרכבים אחרים שגם הם כוסו בברזנט והמשכנו בנסיעה. עברנו את תעלת סואץ ובעברה השני של התעלה במרחק של כמה קילומטרים ממנה עצרו הרכבים. הברזנטים הופשלו ופקדו עלינו לעבור לרכבים אחרים שעמדו בסמוך. נמכרנו לבדואים של סיני. הם הביאו אותנו למחנה מוסתר ושם התמקמנו. גם כאן קיבלנו פיתה אחת לאדם ליום ומים שתינו מג'ריקנים ששעה לפני כן העבירו בהם דלק. רק כאן התחלנו להבין את תכלית חטיפתנו ואת הדרך הארוכה שעשינו. הבדואים הסבירו לנו שאם אנחנו רוצים לצאת לחופשי עלינו, על כל אחד מאתנו לשלם כופר, פדיון נפשו. מי שלא ישיג את הסכום שנדרש עבורו (על כל אחד הוטל סכום שונה מחברו) פשוט יוצא להורג בירייה או יושלך למדבר ללא אוכל וללא מים. הם נקבו במחיר 3,300 דולר.

"אבל אין לי כסף בכלל" אמרתי.

"אין כל בעיה" אמרו, תתקשר לאימא שלך ותגידי לה שאם היא רוצה לראות אותך בחיים שתכין את הכסף.

"אבל אין לי טלפון" אמרתי.

"אין בעיה", אמרו והביאו לי טלפון. חייגתי לאימא. מיד כשענתה, הם החלו להכות אותי מכות נמרצות. צרחתי מכאב ואמא שלי שמעה את צעקותיי.

זו הייתה כוונתם. בשלב מסוים הם לקחו ממני את הטלפון ודיברו עם אמא.

"אם את רוצה לקבל את בנך כדאי מאוד שתארגני את הסכום שאמר לך בנך, 3,300 דולר".

"כיצד אשיג את הכסף?" שמעתי את אמא בוכה.

הם היכו אותי יותר חזק על מנת שתשמע את צעקותיי. "תביאי את הכסף אם את רוצה שלא נהרוג אותך" ובכך סיימו את השיחה.

ראיתי אנשים שהוצאו להורג רק כי לא היה מישהו שישלם כופר עבורם. היו גם מקרים של מכירת איברים. רופאים שהגיעו ממצרים מצוידים בכל הדרוש, ניתחו אנשים, הוציאו מהם איברים ונסעו למצרים עם האיברים הקצורים. האנשים מהם נלקחו האיברים נזרקו למדבר ומתו בייסורים גדולים ללא מזון ומים, נאנקים בכאביהם ללא כל טיפול רפואי.

איני יודע כיצד אמא השיגה את הכסף. דבר אחד אני יודע. ביום אחד, ללא כל הודעה והכנה קראו לי והודיעו לי שהכסף, 3,300 דולר הגיעו ואני צריך לבחור בין חזרה למצרים או שיעבירו אותי לישראל. וכך, בלילה אחד העלו קבוצה של 260 גברים, נשים וילדים על רכבים ונסענו לגבול עם ישראל. שם, על הגבול בין ישראל למצרים שרק גדר תיל תלתלית נמוכה חצצה בין המדינות, בחושך, זרקו אותנו מהרכבים והסתלקו להם חזרה לסיני. סיור של חיילי צה"ל מצא אותנו. זה היה לפנות בוקר. היה קר מאוד. החיילים, חיילי מילואים קראו לנו לבוא. כמה מהמבוגרים הסתבכו בגדר תיל הדוקרנית והחיילים ניגשו אליהם וסייעו בידם לעבור. רעדנו מקור. החיילים הורידו את מעיליהם ונתנו לנו להתכסות. שלושה ימים שהינו בבסיס של החיילים. לראשונה בחיי נתקלתי ביחס אנושי, מבין חס. החיילים חלקו אתנו את האוכל שלהם. נתנו לנו גבינות קוטג' ושתייה חמה ודאגו לכל מחסורנו. אחר כך באו ולקחו אותנו משם. עברנו בדיקות רפואיות והילדים שבחבורה, כ- 50 ילדים וילדות, העבירו אותנו לכפר הנוער בניצנה. שם קיבלנו אוכל, 3 ארוחות ביום, חדר ומיטה ולמדנו שעתיים עד שלוש שעות ביום עברית.

למעשה היינו במעין מחנה. לא הורשנו לצאת משם ורק מי שיוכיח שיש לו קרובי משפחה בארץ היכולים ומוכנים לדאוג לו, רק ילד כזה רשאי לעזוב את המחנה. כשנתיים שהיתי בניצנה. הבנתי שאין לי כל עתיד בניצנה. נכון שהיה לי כאן את המינימום ההכרחי ובוודאי ביחס למה שעברתי עד עכשיו זה היה נהדר, אבל עתיד לא ראיתי. למעשה לא עשינו כלום. 3 ארוחות, חדר, מיטה, משחקים כדורגל ולומדים שעתיים- שלוש ביום עברית. ומה עם חשבון? אנגלית? כל מה שמכונה לימודי ליבה? ומה עם טיפול פסיכולוגי? אני נער בן 12 שעבר טראומה, שלא נרדם בלילות בשל סיזימיות שהוא חווה? הבנתי שאם לא אעשה משהוא ביוזמתי, אשאר כאן בניצנה עד גיל 18. התברר לי שבלוד יש לי דוד, אח של אמא שהגיע לכאן לפני מספר שנים. הודעתי להנהלת הכפר שאני רוצה לעבור אליו. הוא נדרש להבטיח שידאג לי לכל מחסורי ואכן זה מה שהוא הבטיח להם. בשנת 2013 כשאני בן 13.5 – 14 עזבתי את ניצנה והגעתי ללוד. גרנו יחדיו, הדוד, שותף נוסף לדירה ואני בדירת 3 חדרים. מהר מאוד מצאתי עבודה בניקיון בקניון שבשוהם. מי שהעסיק אותי היה יהודי ואז עברתי לעבוד אצל אח שלו שהיה לו מפעל שעושה מדבקות. עבדתי שם 4 שנים במשכורת מינימום. היחס אלי היה בסדר. לאחר 4 שנים המפעל עבר לכוכב יאיר ואני החלטתי לעבור לכפר סבא על מנת להיות קרוב למקום העבודה. שכרתי דירה בכפר סבא ביחד עם עוד שותף מאריתריאה והמשכתי לעבוד במפעל. בשנת 2017 התפטרתי. הסיבה: ביקשתי העלאה במשכורת וסורבתי. את ניב פגשתי לפני 5 – 6 שנים. היינו קבוצה של בני נוער מאריתריאה שהיינו נפגשים מדי פעם בכפר סבא. המדריך של הקבוצה הכיר את ניב ושאל אותו האם יהיה מוכן לעזור לבחור אריתראי בן 16 שגר בכפר סבא. קיימנו סידרת פגישות אני וניב. נפגשנו פעמיים בשבוע בבית קפה ולמדנו להכיר אחד את השני. ניב עוזר לי בכל נושא שאני צריך.

”אם כך” אמרתי לדניאל לקראת סוף פגישתנו, ”אתה צריך להיות מאוד מרוצה ומאוד מוקיר תודה למדינת ישראל. יש לך הכל. אתה עובד מוערך במסעדה, בידע של מעין שף. אתה בונה תפריטים למסעדה, הכל סבבה”.

ואז באה ההפתעה שהממה אותי לגמרי.

”יש לי הכל? הכל סבבה? על מה אתה מדבר?” שאל אותי כעס סמוי דניאל, ”אתה בכלל יודע מה זה להיות פליט? אתה מבין את המלה פליט?”

שתקתי. והוא החל לדבר בשקט אבל חשתי את סערת נפשו הפנימית.

לפליט אין כלום. כלום. הוא חשוף לכל גחמה של כל אדם. אזרח, שוטר, צעיר או מבוגר שהם אזרחי הארץ. אין לו תעודת זהות, אין לו דרכון, אין לו זכויות. הוא לא יכול לרכוש רכב, אין לו פנקס צ'קים, הוא לא יכול לסחור בבורסה גם אם יש לו כסף לכך. חבר שלי אריתראי עבד באחת מרשתות המזון בקניון בכפר סבא. יום אחד, בחורה התלוננה שהוא ניסה לאנוס אותה. צרחה בכל רם והקימה מהומת אלוקים. מיד התקבצו סביבו אנשים רבים והחלו לצעוק כנגד האנס. הזעיקו את המשטרה שבאה מהר ואזקה את האנס האריתראי לעיני כולם. לכולם היה ברור מי הוא האנס. במבחן של דיבור הבחורה ודיבורו של העובד האריתראי שלא היו דברים מעולם, ברור היה לכולם, למי מאמינים. למזלו של הבחור השחור, מנהל רשת המזון פנה לשוטרים ודרש לראות יחד איתם את מצלמות האבטחה שהיו פרושות במקום. השוטרים ניאותו לדרישתו של הבעלים. במצלמות ראו כולם שהמרחק הכי קרוב שהיה בין הבחורה לאריתראי היה 50 מטרים.

”האם נראה לכם “שאל המנהל שאונסים אשה במרחק של 50 מטרים?”.

רק בשל התערבותו המהירה והאכפתיות של בעל הרשת שוחרר העובד האריתראי, כבר במקום.

”אם הוא לא היה מתערב”, אמר לי דניאל “ברור לך שהיה נפתח כתב אישום, היה מתנהל משפט והוא היה יוצא חייב על אונס. למה? כי הוא פליט, ולמי אכפת מפליט”.

דווקא מכם, ציפיתי ליחס אחר. ליחס מבין ומתחשב. אתם, העם היהודי יודעים מה זה להיות פליט. לאורך כל ההיסטוריה שלכם הייתם פליטים. ביום אחד, ברגע אחד על פי גחמה של שליט זה או אחר גרשו אתכם מהכפר, מהעיר מהמדינה. גורשתם כמות שאתם. במקרה הטוב אפשרו לכם לקחת כמה מטלטלים וללכת.

אני מבין, קורא וכותב עברית. אני קורא את הפרסומים שמתפרסמים בישראל כל שנה, פעם בשנה אודות האנטישמיות בעולם והפגיעה ביהודים בעולם. אתם מבצעים מחקרים שלמים וארוכים אודות פגיעה בזכויות אזרח של יהודים ופגיעה פיזית ביהודים. הכל נכון וטוב שאתם עושים מחקרים אלה ומפרסמים אותם. אבל אני אומר שאם אתה לא מנקה את הלכלוך שיש אצלך בדירה, אל תלין על הלכלוך בדירה של האחר.

”למה אתה מתכוון?” שאלתי.

אין לי כלום. כל רגע יכולים לגרש אותי מהדירה בה אני גר (בשכירות). אני לא יודע מה יהיה איתי מחר. לאן יזרקו אותי. רציתי ללמוד. רציתי להיות בן אדם, אזרח טוב של המדינה. אפילו שקלתי להתגייס לצה”ל. להתנדב. לעזור לאנשים. כל החלומות שהיו לי נשארו בגדר חלומות. אני לא יכול ללמוד וגם אם אלמד לא אקבל קרדיט על זה. אני פליט. אני משווה אותי לגורלו של אחי בבליה. שם המדינה עשתה את עבודתה בהתאם לאמנות האו”ם הנוגעות לטיפול בפליטים. היא לא עשתה פוליטיקה על גבם של הפליטים. אין לי תעודת זהות. אני לא יכול להגיש קורות חיים לעבודה רצינית כל שהיא.

מדינת ישראל מאפשרת לי לחזור לשתי ארצות בלבד, רואנדה או אוגנדה. אין כל צורך שאספר לך מה מתרחש שם.

”אתה מלא כעס על מדינת ישראל” אני אומר לו.

”על ממשלת ישראל הוא מתקן אותי מיד, לא על האזרחים. הם לא קבעו את המדיניות כלפי.

”אם יציעו לך מחר להיות אזרח ישראל עם כל הזכויות והחובות של אזרח ישראלי היית נשאר כאן?”

”לא”, ענה לי דניאל ללא היסוס. “מחר אני מוכן לעזוב את ישראל ולחבור לאחי בבליה. כל החלומות שהיו לי, נשארו בגדר חלומות. היום אני בן 22 ואין לי כלום. אתה מבין עכשיו מה זה פליט?”.

”אין לך שום מלה טובה על ישראל? על תושביה?”

יש לי. והרבה. על צה”ל. על החיילים פגשו בנו על הגדר. הם לעולם יישארו חקוקים בליבי. הם האור הענק שהתגלה לי בחשכה הענקית שאפפה אותי. היחס שקיבלנו מהם, לא פגשתי בכל העולם. הם לא שאלו שאלות. הם ראו לפנייהם בני אדם במצוקה נוראה ורצו לקראתנו, לעזור לנו. נתנו יד, כיסו את הרועדים מקור,

רצו להביא לנו מים חלקו אתנו את האוכל שלהם. מדינת ישראל בשבילי – זה צה"ל. אני מעריך את צה"ל לפני מדינת ישראל. יחס כמו שקיבלנו מהחיילים באותו לילה ובמשך שלושת הימים בהם שהינו במחיצתם, מקבלים רק מאמא, וגם זה לא תמיד.

אחר כך המשיך דניאל. "לי יש מזל. אני בסיוע של CIMI נפגשתי והכרתי את ניב ומשפחתו. לולא ניב, מצבי היה הרבה יותר קשה. לחברי האחרים מאריתריאה לא היה המזל ולא עמדה להם הזכות לפגוש ולהכיר אנשים כמו ניב".
נפרדנו.

כשחזרתי לביתי נשאלתי איך היה המפגש עם דניאל. עניתי במלה אחת: מטלטל.

נכון להיום דניאל עזב את ישראל לאוגנדה, נישא עם אזרחית אוסטרלית יוצאת אריתריאה והוא מחכה לויזה להתאחד עמה שם.